

Zdravko Kecman¹

Trobentač s soške fronte

Sto let od konca soške fronte

Bovško je prava mala država! Državica. Ima gore, ima reke in jezera. Ima polja in njive. In mejo. Kot vsaka država. Glavno mestece se imenuje Flitsch po nemško, Bovec po domače. Hiše ima Bovec razporejene okoli majhnega trga. Tukajšnjim ljudem je tu vse lepo in prav, zanje je Bovec edini kraj, kjer lahko dobro živijo. Tu izvira reka Soča, kakor bi vrela iz velikega podzemnega kotla. Tako je hladna, da človeku kar stisne dih. Od izvira se zvija med skalami, izmed katerih se osvobaja in širi v reko, pada niz brzice in se prebija skozi tesni vse do Kobarida, potem pa se umiri na ravnici proti Tolminu in postane tiha, da bi se vsa pomirjena in oddahnjena od nemirne mladosti na koncu pridružila Jadranskemu morju. To je v bistvu zemljepis vsega tukajšnjega življa in njegovega trdega življenja ...

Bošnjaška enota pozira fotografu, opremljena s cepini in vrvmi.
Vir: *Europeana*

Julius Kugy ima plezalno opremo: dolgo kopljeno vrv, kline, kladivo, vponke in cepin. S to opremo pleza na gore ali hodi v snegu po visokih planinah. Tedaj ima na nogah krplje. Ko v Kavarni spi je svoj encijanov čaj ali kavo, se odpravi na Rombon. Zakaj ravno na Rombon? Tega nikomur ne pove niti ne razlaga, ker ga domačini ne bi razumeli. Želi si zgolj videti domači Trst in Furlanijo vse do Vidma. Ni vsak dan tak kot danes, da mu pogled seže tako daleč. Komu naj tu razlaga, zakaj je prišel sem, da bi lahko gledal domov?

Julius pozna te gore, pozna njihovo klimo in skopo zemljo, ki jo je malo, celo spodaj v dolini. Rad bi naredil alpski vrt. To bi bil vrt vsega alpskega cvetja. In začel ga je tudi delati, ne sam, s pomočjo Alberta Bois

de Chesna, lahko bi bil že prav kmalu končan, pa mu manjka neka cvetlica, ki jo išče že leta in leta – *Scabiosa trenta*. Potrošil je že vso svojo mladostno energijo, vendar je nikoli ni našel.

Takšna sta videti Bovec in bovška država v vsej svoji širini in dolžini od Mojstrovke do Kobariškega Stola, Matajurja in Kambreških hribov, po katerih teče meja med Avstro-Ogrsko monarhijo in Kraljevino Italijo. Sovražnosti na meji ni, vendar obe strani živita v nekem nezaupanju, zato se nikoli ne ve – bo nekoč izbruhnila vojna ali pač ne? Na tej meji bo vedno vladalo neko neravnotežje. Julius Kugy ve, zakaj bi lahko prišlo do vojne. Ker je na tem majhnem koščku zemlje nekaj, česar si vsi želijo, neka drugačna *Scabiosa trenta* vse privlači in vsi bi jo radi imeli. Celó sam

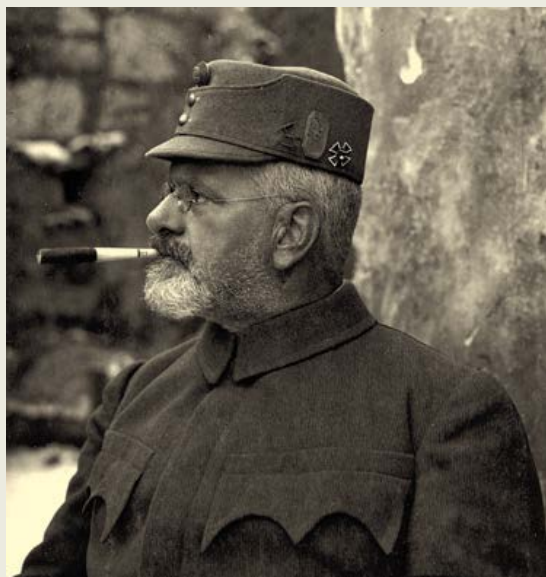
¹ Zdravko Kecman, rojen leta 1948 v Usorcih pri Sanskem Mostu v Bosni in Hercegovini, je eden najplodovitejših srbskih književnikov. Izdal je dvanajst pesniških zbirk in deset proznih del ter uredil več antologij. V srbsčino je prevedel na desetine del slovenskih avtorjev. V slovenščini sta do danes izšla izbor njegove poezije in roman *Scabiosa trenta*. Živi in dela v Banja Luki. Odlomek je del besedila iz še nedokončanega romana z naslovom *Trobentač s soške fronte*.

Bonaparte se je mudil v teh krajih, ko je šel osvajat Avstrijo, nedaleč od Loga pod Mangartom je dal izklesati kamnitega leva neustrašnemu dalmatinskemu stotniku. Ta ga je dvanajst dni držal v šahu, njega – slavnega vojskovodjo, da ni mogel mimo, vse dokler niso pogumnemu stotniku pomrli vsi vojaki. In na koncu tudi on sam.

Tudi o tem velikokrat pripoveduje lokalni pisatelj Gustav Svilenooki, sinoči je napisal nekaj strani svoje knjige, ki je ne bo nikoli dokončal. Vendar on piše o marsičem, tako tudi o tem mestu, o požaru, ki ga je nekoč skoraj popolnoma uničil, o morskih školjkah in ribjih okostjih, ki jih ljudje včasih najdejo v skalah na bovškem. Tekom dneva tako včasih pripoveduje svoje zgodbe v Kavarni, kjer mu danes za pijačo dajejo vojaki, ker so včeraj ravno prejeli plačo. Vojaki s polnimi žepi se obnašajo kot oficirji, vsak tedaj nosi generalsko palico in se počuti pomembnega – tako trdi major Hermann Foksl, komandant bosanskih vojakov, iz katerih pa še mora napraviti najtrše gorske

Skoraj šestdesetletni Julius Kugy se je leta 1915 kot prostovoljec prijavil v avstro-ogrsko vojsko, kjer je bil zaradi bogatih izkušenj in poznavanja gora zelo koristen. Demobiliziral se je po preboju fronte pri Kobaridu.
Vir: Europeana

borce. Tako mu je bilo ukazano in on je prepričan, da mu bo uspelo, ker so ti fantje najboljši material.

Ko major na dušek spije svojo šljivovico in narobe obrnjen kozarček postavi na mizo, to pomeni, da je dovolj. Niti kapljice več! Pomembno je, da piješ in končaš, kadar je treba! Major Hermann je, kot pravi, nevaren človek, kadar se tako odloči. Neprijeten je tudi za same oficirje, s katerimi je isti vojaški kruh. Ima niz slabih človeških lastnosti, ki pravzaprav varujejo celovitost njegove vojaške duše. Na primer, ta major je zelo nepredvidljiv človek. Iz smeha je sposoben v trenutku preiti v grimaso živali, ki je tik pred tem, da ugrizne človeka. Ali obratno, iz nerazumljive jeze hipoma preide v spoštovanja vredno strogost. Tak je major Hermann, nihče ga še ni uspel temeljito

"prebrati". Zato tudi praktično nikogar ne spoštuje v tem mestu. Razen enega, Juliusa Kugyja, tukaj trenutno najboljšega učitelja alpinizma. Takšni pa so vojski, ki pričakuje svoje operacije v gorah, zelo potrebni, nikoli jih ni dovolj na razpolago. Tudi major sam je prepeščil mnogo gora, od domačega Schwarzwalda, kjer je bil rojen, do Mangarta, pod katerim je sedaj nameščen njegov bosanski pehotni polk. A če smo natančni, spoštuje major še nekoga. To je natarica Karla, čudovito spretna in prijazna ženska, ki streže v Kavarni. Škoda je izgubljeni besede o tem, da je major v svojem življenju spoznal že veliko žensk, a Karla je posebna. Nihče od gostov ni nikoli izvedel, da se ji je že nekoč ponujal v zakon, žal neuspešno. In niti ni bil edini, hja, Karla je pač nekaj posebnega. Major Hermann tedaj počasi vstane, zapusti družbo oficirjev in se približa mizi, za katero sedi Julius Kugy in počasi sreba domač čaj, ki so mu ga pripravili iz prevretilih smrekovih vršičkov. Njegov čaj diši po mladem smrekovem gozdu in prevladuje v prostoru, prepojenem z običajnim gostilniškim vonjem.

"Maestro, lahko prisedem?"

"Kmalu bom odšel," reče Julius, ker si večinoma ne želi nikakršne, še najmanj oficirske družbe.

"Prosim, če dovolite, imel bi nekaj službenega," ne odneha major.

"To pač lahko," popusti Kugy in odloži skodelo na mizo.

"Zanima me, ali bi bili pripravljene poučevati moje bosanske vojake plezanja po skalah?" naravnost vpraša major.

"Vaše vojake, gospod major? Kje pa imate vendar inštruktorje?"

"Prav v tem je težava. Tudi oni morajo najprej sami skozi šolanje. Pripeljal sem jih iz Bosne. Trdi fantje, vam rečem, takšnih se ne dobi nikjer!"

"Zanimivo, nemara so jih pa Turki tako prekalili," se čudi Kugy. "Se jih bojite, gospod major?"

Bošnjaški vojaki med jedjo v prvi obrambni liniji pri Bovcu
Vir: Europeana

Bošnjaški vojak ob sodu, v katerega se zbira voda iz talečega se snega. Arhiv Davida Erika Pipana

"To je zahrbtna dežela, verjemite mi, gospod Kugy. Storite mi to uslugo. Ne bo vam žal, plača, ki jo lahko ponudim, je polkovniška."

Kugy zmaje z glavo. "Ne delam za denar." Malo pomisli in nekoliko tišje doda. "Čeprav je res, da ga zavestno ne odklanjam."

"Torej sva lahko dogovorjena?" se majorju Hermannu razjasni obraz.

"Dogovorjena še ne, kajti imam svoje pogoje, ki jih boste morali upoštevati."

"Da?"

"Preprosto. Zahtevam, da se ne sme nihče vtikati v moj posel in da pri tem ne bom imel neposredno nadrejene osebe. Imeti moram popolnoma proste roke, sicer ne morem prevzeti takšne naloge. Saj me razumete?"

"Absolutno."

"Torej vam lahko zagotovim, da bom sprejel šolanje vaših inštruktorjev, gospod major, da bodo nato ti lahko poučevali vojake. Na koncu bodo vsi plezali po skalah kot škorpijoni. In tudi pičiti bodo znali kot škorpijoni," se nasmeji Kugy.

"Od kar se zavedam, sem občudoval škorpijone," reče major Hermann, ki mu je ta prisposoba neizmerno všeč.

"Samo da veste. Za to so me že prosili tudi italijanski oficirji," ga pogleda Kugy izpod čela.

"A? Bolje da ne, takoj bi se stepel z njimi," srborito pokoči major izza mize.

"Res? Pa to mislite osebno ali tako – s pomočjo vaše vojske?"

"Najbolje je, če človek obračuna osebno," je vse bolj pogumen major Hermann.

Kugy se rahlo nasmehne. "Morda vam pa to lahko tudi uredim. Ker načeloma sem proti vojskovanju z orožjem, veste." Vstane, dá začudenemu majorju roko in se odpravi iz Kavarne.

Nekaj dni kasneje se je Julius odpravil v Malo vas h kovaču Miklavžu. V skladu z dogovorom, ki ga je sklenil z majorjem, mu je predal naročilo za nekaj tisoč jeklenih klinov in vponk ter nekaj sto plezalnih kladiv. Vojska bo vse plačala, brez skrbi, je razložil presenečenemu kovaču. Če bo treba, bodo naročilo še povečali in prav gotovo, da ga bodo. In to kljub temu, da je Juliusovo prvo pravilo, da se niti enega klina ne sme pustiti zabitega v steni. Vse je treba za seboj tudi izbiti, ne glede na trud in znoj. Prav tako se ne sme noben klin izgubiti ali založiti, plezalec mora v vsakem trenutku vedeti, s koliko klini še razpolaga, dokler pleza na goro. In da seveda ne govorimo o vseh drugih stvareh, ki jih ima plezalec – kladivo, vponke, vrv in pomožne vrvice, cepin in tudi razne vrvne zanke. Vse to mora biti podrejeno življenjski filozofiji gibanja v gorskem svetu, kjer je lahko vsaka, tudi najmanjša malenkost pomembna za preživetje ali vzrok za nepreživetje. Do vseh teh spoznanj je Julius prišel na podlagi lastnih izkušenj in jih tudi zapisal v mnogih svojih knjigah. Vendar knjige so eno, gore pa drugo.

Tako so se začele priprave, s katerimi naj bi neuke bosanske vojake spremenili v plazeče se kušarje in škorpijone, ki pikajo iz skalnih razpok. Tako major kot Kugy sta se dobro zavedala, da lahko v tem primeru njihov trdi fanatizem samo koristi. Bil je skoraj otipljiv.

Ogromno naročilo je kovača Miklavža popolnoma presenetilo. Še nikoli v svojem življenju ni dobil podobnega – kaj podobnega, njegovo največje naročilo je bilo kakor drobtinica proti velikemu krušnemu hlebcu. Potreboval bo leta, preden ga bo lahko izpolnil. Toda Julius ga je pomiril, da bo naročilo lahko dobavljal na vsakih izgotovljenih sto klinov in vponk ter deset kladiv in cepinov. Miklavž je nato popustil, kajti vedel je, da lahko gospodu Kugyju verjame na besedo. Vendar naročilo je bilo vseeno zelo veliko, moral se bo bolje pripraviti, razširiti in posodobiti bo treba tudi kovačnico. Obljubljeno mu je bilo posojilo, zato si mane roke. Prav tako kot kovač pa je zadovoljen tudi Kugy, ki ima svoj načrt. Najprej bo podučil skupino stotih inštruktorjev, izmed teh na koncu izbral deset najboljših in ... naprej pravzaprav niti ni več razmišljal – kjer sta red in disciplina, gredo potem stvari kar same od sebe. Le njegovih zahtev se morajo držati vsi, in to se bo tudi zgodilo, tako se je pogodil z majorjem Hermannom. Pa tudi on se bo ne nazadnje moral držati Kugyjevih zahtev, če hoče dobiti takšne vojake, kakršne si je zamislil. "Škorpijone" z Rombona. ●